

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาถึงเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อขนาดของครัวเรือนไทยในชนบทนั้น เป็นการศึกษามากกว่า ๑,๕๗๖ ครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนตัวอย่างเหล่านี้มีสถานทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่แตกต่างกันออกไป จากครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด จะมีครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากถึง ๖ คน เป็นจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ ๑๘.๘๖ ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าและมากกว่า ๖ คนขึ้นไปนั้น จะมีจำนวนร้อยละต่ำลงไปตามลำดับ ครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมากกว่า ๑๐ คนขึ้นไปมีจำนวนน้อยมาก จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่สูงสุดคือ ๑๘ คน นั่นคือไม่มีครัวเรือนใดที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกินกว่า ๑๘ คนขึ้นไปเลย

ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ว่าจะมีผลต่อขนาดของครัวเรือนหรือไม่นั้น พบว่าปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม มีความสัมพันธ์กับขนาดของครัวเรือน ถึงจะไม่สามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยใดที่มีความสำคัญที่สุดในการกำหนดขนาดของครัวเรือน แต่ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีความสัมพันธ์ทั้งโดยตรง และในทางตรงกันข้ามกับขนาดของครัวเรือนไทย ดังต่อไปนี้คือ

ปัจจัยทางด้านประชากร ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุมากจะมีขนาดใหญ่กว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุน้อย ยกเว้นในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป และในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุ ๑๕ ถึง ๒๕ ปี ในเรื่องภาวะเจริญพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนนั้น ในการศึกษาได้ศึกษาในเรื่องของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนบุตรที่สมรสแล้วของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีบุตรจำนวนมากขนาดครัวเรือนก็จะใหญ่ตามไปด้วย เช่นเดียวกับครัวเรือนที่มีจำนวนบุตรที่สมรสแล้วของ

หัวน้ำกริ้วเรืออยู่จำนวนมาก ก็ทำให้กริ้วเรือมีขนาดใหญ่มาก แต่คงว่าภาวะเจริญพันธุ์ของหัวน้ำกริ้วเรือ และบุตรมีอิทธิพลโดยตรงต่อขนาดของกริ้วเรือ

ปัจจัยทางกายภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อขนาดของกริ้วเรือ ดังกล่าวแล้วว่าจากการศึกษาครั้งนี้ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า ปัจจัยทางกายภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด แต่จากตัวเลขในการวางต่าง ๆ และจากจำนวนปัจจัยย่อยทางกายภาพที่อาจแสดงให้เห็นได้ว่าปัจจัยทางกายภาพมีความสำคัญต่อขนาดของกริ้วเรือ ซึ่งได้แก่เรื่องอัตราส่วนของหัวน้ำกริ้วเรือกับกริ้วเรือที่หัวน้ำกริ้วเรือมีอัตราที่เกณฑ์กรรมจะมีขนาดใหญ่กว่ากริ้วเรือที่หัวน้ำกริ้วเรือมีอัตราที่ไม่ใช่เกณฑ์กรรม แต่มีความแตกต่างที่ไม่เด่นชัด เนื่องมาจากประชากรในกรรมส่วนใหญ่มีอัตราที่คล้ายคลึงกัน ส่วนในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของกริ้วเรือปรากฏว่า กริ้วเรือที่มีฐานะยากจน จะมีขนาดของกริ้วเรือที่ใหญ่กว่ากริ้วเรือที่มีฐานะดี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในเรื่องเกี่ยวกับขนาดและลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัยซึ่งแรงงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของกริ้วเรือ ได้พบว่ากริ้วเรือที่อาศัยอยู่ในบ้านขนาดใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกมากกว่ากริ้วเรือที่อยู่ในบ้านขนาดเล็ก เนื้อที่ของที่ดินที่ใช้ในการเกษตรกรรมก็เป็นอีกปัจจัยในค่านเศรษฐกิจ ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างกันในเรื่องจำนวนสมาชิกในกริ้วเรือระหว่างกริ้วเรือของเกษตรกรผู้มีเนื้อที่ที่ใช้ในการเกษตรกรรมน้อยกว่า ๑๐ ไร่ และผู้ที่มีเนื้อที่ถึง ๑๐ ไร่ขึ้นไปคือ เมื่อกริ้วเรือมีเนื้อที่ที่ใช้ในการเกษตรกรรมมากเท่าใด ขนาดของกริ้วเรือก็ใหญ่ขึ้นเท่านั้น ส่วนจำนวนเนื้อที่ที่ใช้ในการเกษตรที่เป็นของกริ้วเรือเองก็มีความสำคัญที่จะชี้ถึงฐานะทางเศรษฐกิจของกริ้วเรือ และมีผลต่อขนาดของกริ้วเรือกริ้วเรือที่ไม่มีเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกเป็นของตนเองเลยจะมีขนาดเล็กกว่ากริ้วเรือที่มีที่ดินของตนเองจำนวนมาก อันเนื่องจากการเกษตรกรรมที่กริ้วเรือทำอยู่ก็มีผลต่อขนาดของกริ้วเรือคือกริ้วเรือที่ทำการเกษตรกรรมแบบผสม จะมีขนาดของกริ้วเรือใหญ่กว่ากริ้วเรือที่ทำการเกษตรกรรมแบบเดี่ยว เนื่องมาจากการต้องไถแรงงานจำนวนมาก กล่าวโดยสรุปได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจนั้นมีผลโดยตรงต่อขนาดของกริ้วเรือ

ปัจจัยทางกานสังคมที่ศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ได้แก่เรื่อง ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
เนื่องมาจากระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบทไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ผลการศึกษา
จึงพบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้มีผลทำให้ขนาดของครัวเรือนในเขตชนบทแตก
ต่างไป สำหรับเรื่องการศึกษาที่เน้นด้านมาศึกษาเกี่ยวกับขนาดของครัวเรือนในเขตเมือง อาจจะพบ
ความแตกต่างอย่างชัดเจน เนื่องจากในเขตเมืองนั้นหัวหน้าครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมี
ระดับการศึกษาที่แตกต่างออกไปมากมาย จะมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงถึงชั้นมหาวิทยาลัย
และวิทยาลัย ทำให้อาจจะพบความแตกต่างในขนาดของครัวเรือน เนื่องมาจากระดับการศึกษา
ของหัวหน้าครัวเรือน

ในเรื่องการติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งแบ่งเป็นความบ่อยครั้งในการติดต่อกับตัวตลาด
ของจังหวัด พบว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีการติดต่อกับเซตจังหวัดบ่อยครั้ง มีขนาดเล็กกว่า
ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่เคยไปในบริเวณตัวจังหวัดเลย ส่วนความถี่ - ไกลของที่อยู่
อาศัยนั้นกลับพบว่า ครัวเรือนที่อยู่ไกลมีขนาดเล็กกว่าครัวเรือนที่อยู่ใกล้ ทั้งนี้เมื่อนำทั้งสองเรื่อง
มาพิจารณาร่วมกัน ทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่อยู่ใกล้ชุมชน ซึ่งควรจะมีการติดต่อกับ
ตัวตลาดของจังหวัดมาก และควรมีครัวเรือนขนาดเล็ก กลับมีครัวเรือนขนาดใหญ่ ซึ่งอาจเป็นไปได้
ได้ว่าขนาดตัวของครัวเรือนที่อยู่ใกล้ชุมชนจากการศึกษารังนี้มีขนาดเล็กมาก เมื่อหาก
เฉลี่ยขนาดของครัวเรือน จึงอาจมีแบบแผนแตกต่างไปจากที่คาดหวังเอาไว้

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะไว้ว่า ถ้ามีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่อไป ควร
อย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความบ่อยครั้งในการติดต่อกับตัวตลาดของจังหวัด ความ
ถี่ - ไกลของที่อยู่อาศัยกับขนาดของครัวเรือน ว่ามีความสัมพันธ์ในรูปใด และเป็นเพราะอะไร

ปัจจัยทางก้นจึกวิทยานั้นได้พิจารณาในเรื่องทัศนคติต่อการป้องกันการศึกษา พบว่า
ในครัวเรือนที่สตรีมีความเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับการป้องกันการศึกษาที่มีขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน
กันมากนัก อาจกล่าวได้ว่าทัศนคติในการป้องกันการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับขนาดของครัวเรือน
จากปัจจัยทางก้นจึกวิทยานี้ เห็นว่าควรพิจารณาในเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีป้องกันการ
การปฏิสนธิว่ามีผลต่อขนาดครัวเรือนหรือไม่ โดยเฉพาะควรศึกษาในเขตเมือง เพราะสตรีที่
มีทัศนคติเห็นด้วยกับวิธีการป้องกันการปฏิสนธินี้ อาจจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามวิธีการนั้น ๆ ก็ได้
ซึ่งอาจจะมีผลอย่างมากต่อขนาดของครัวเรือน

การศึกษาเรื่องนั้นจะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น หากศึกษาเปรียบเทียบขนาดของครัวเรือน
ในเขตเมืองกับเขตชนบท แต่เนื่องมาจากการประมวลผลจากข้อมูลในการวิจัยของโครงการวิจัย
ต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย
ในเขตเมืองยังไม่เสร็จเรียบร้อยในเวลาที่เราเริ่มทำการศึกษาในเรื่องนี้ การศึกษาถึงเรื่อง
ครัวเรือนในเขตชนบทนั้นไม่สามารถจะแสดงให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน เนื่องมาจากใน
เขตชนบทของไทย กรอบครัวและครัวเรือนเกือบจะไม่มีความแตกต่างกับเคย ผิดกันกับในเขต
เมืองซึ่งจะพบครัวเรือนแบบต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นเราจะศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับครัวเรือน และ
ขนาดของครัวเรือนได้อย่างดีในเขตเมือง

นอกจากนี้พบว่า ปัจจัยบางอย่างที่ผู้ศึกษาได้พยายามนำมาศึกษาแต่ไม่ได้ผลที่เกี่ยวข้อง
กับขนาดของครัวเรือน เช่นการรับฟังวิทยุของหัวหน้าครัวเรือน ผู้ศึกษามีความเห็นว่าหากเพิ่ม
คำถามเข้าไปในแบบสอบถามเกี่ยวกับว่าวิทยุที่รับฟังนั้นเป็นของตนเอง หรือผู้อื่น อาจจะได้ผล
ที่ดีขึ้นในเรื่องการย้ายถิ่นที่อยู่ของหัวหน้าครัวเรือนนั้น ผู้ศึกษาคิดว่าจะมีความเกี่ยวข้องอย่าง
มากต่อขนาดของครัวเรือน แต่การย้ายถิ่นในเขตชนบทนั้น ในแบบสอบถามเฉพาะหัวหน้า
ครัวเรือนเท่านั้น ไม่ได้ถามถึงสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนด้วย จึงไม่สามารถศึกษาถึงความ -

สัมพันธ์กับขนาดของครัวเรือนได้ นอกจากนี้ควรจะเพิ่มคำถามในการสำรวจ เพื่อให้ได้คำตอบว่าครัวเรือนนี้อยู่ในเขตที่มีปัจจัยผลักดันหรือดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นในครั้งนี้อย่างไร เพราะตัวเลขเกี่ยวกับเรื่องนี้ในเขตชนบทไม่สามารถจะนำมาเกี่ยวข้องกับขนาดของครัวเรือนได้ แต่ขอแนะนำให้ศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นกับขนาดของครัวเรือนในเขตเมือง เพราะในเขตเมืองมีทั้งปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันให้คนย้ายถิ่นเข้าหรือออกอยู่มาก ขนาดของครัวเรือนก็แตกต่างกันมาก จึงน่าสนใจที่จะศึกษาดู

แม้ว่าจะมีกนสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็เยอะมาก แต่ผลจากการศึกษารังนี้ อาจจะเป็นประโยชน์ในด้านการวิจัยบ้างไม่มากนักน้อย จากข้อบกพร่องบางประการที่เกิดขึ้นในการเก็บข้อมูล การตั้งคำถามต่าง ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถได้ข้อเท็จจริงทั้งหมด การใช้สำเนา และความบกพร่องของพนักงานสำรวจ ทำให้ต้องศึกษาโดยทางอ้อม จะเป็นความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ และผู้ที่ทำการศึกษาต่อไปให้ระมัดระวังข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับการศึกษาของตนเองต่อไป